

שפתיו. אין זה מפתיע שהמדרשים מניחים שדאגתו הראשונית של בעז היא ה'.
רש"י לעומת זאת מביא ראיות לרעיון אחר, מפתיע במקצת:

ויאמר אל יודע – מוסב על "ותקם בטרם יכיר". הוא זרו לקום
כי אמר בלבו אין כבודי שיודע כי באה האשה הגורן. (רש"י רות ג'ד).

קריאה זו אינה נראה מתאימה לאופיו של בעז, כפי שהוצגה במגילה עד עתה. ההצעה כי בעז מוטרד בגלל כבודו שלו מטילה רבב באופיו של בעז.¹² דאגה לעצמו אינה דבר אופייני לבעז. אם כן, מדוע רש"י מפרש שזוהי מטרתו של בעז? אין בידי להסביר פירוש חריג זה, ואשמח לשמוע מהלומדים אם עולה בידם להסביר את פירושו הבלתי סביר של רש"י.

שש שערים

בדומה לפרק הקודם, בעז נותן לרות אוכל בסופו של המפגש ביניהם.¹³ אך שלא כמו בפרק הקודם, המטרה של פרק זה איננה השגת מזון אלא נישואים והמשכיות. אם כן, מדוע בעז נותן לרות מזון בסוף הפרק? ייתכן בהחלט שבעז אינו יכול לתת לרות משהו שיהווה ייצוג מוחשי להתחייבות המופשטת שלו לדאוג לנישואיה ולגאולתה.¹⁴ יתכן ובעז נתן לרות שעורים כניסיון להסתיר את אופיו של הביקור הסודי שלה בגורן. אם היא תחזור כאשר היא נושאת שעורים כל מי שיראה אותה יניח כי עונייה הוא זה שגרם לה לעבוד בשעות נוספות אלו, וזאת בשביל ללקט כמה שיותר תבואה.¹⁵

ייתכן שניתן לעלות על הרעיון העומד מאחורי המתנה של בעז בעזרת השמטה תמוהה. שלא כמו ברות ב' יז, הפסוק משמיט את יחידת המידה בה נמדדו השעורים, שבעז נתן לרות. למרות שהמידה לא נאמרה במפורש, מקורות חז"ל וחוקרי מקרא בני זמננו מחפשים את יחידת המידה אליה מתכוון הפסוק. החוקרים דוחים את האפשרות שהסיפור מדבר על שש איפות של שעורים (בדומה לרות ב' יז), וזאת על בסיס העובדה שמדובר במשקל שיהיה כבד מדי בשביל

המעשה האחרון של בעז בפרק זה מזכיר את מעשי החסד והגדלות הקודמים שלו. אומנם רות קמה מוקדם ביוזמתה, אך בעז הוא זה שמנסה להסתיר את הנעשה. השימוש של בעז במילה "יָוֵדַע" הוא סיוס אירוני מהדהד לניסיון של נעמי להסתיר דברים מבעז בתחילת הפרק ("אל תודעי לאיש עד כלתו לאכל ולשתות" רות ג' ג).⁷ בעז אינו מוכן שירמו אותו, ובמקום זאת, מתעקש שידע דברים בעצמו. אך עם כל זה, הוא מתעקש בנחרצות למנוע את הידע מכל מי שיפרש לא נכונה את התנהגותה של רות.

המאמצים שבעז השקיע בשביל להבטיח סודיות מודגשים במדרש:

ויאמר הכי המטפחת אשר עליך. הבה כתיב – מלמד שהיה מדבר עמה בלשון זכר,⁸ שלא ירגיש בו בריה.
(רות רבה ז ב).

לשם איזו מטרה מתאמץ בעז להחביא את הסיפור ולמנוע ממנו מלהפוך לנחלת הציבור? בהתבסס על הניתוח הקודם שלנו של ההתנהגות של בעז נראה ברור כי בעז רוצה לשמור על שמה הטוב של רות. דאגתו של בעז לרות ניכרת לכל אורך הסיפור.⁹

למרות זאת, עלינו לבחון שתי סיבות אפשריות נוספות לדאגתו של בעז לסודיות. ישנו מדרש אחד המפרש כי בעז מודאג בעיקר מפני חילול שם ה':

ויאמר אל יודע כי באה האשה הגורן. למי אמר? א' ר מאיר לבן ביתו. א' ר חוניא ורבי ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק כל אותו הלילה היה בעז שטוח על פניו, ואומר רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שלא נגעתני בה כן יהי רצון מלפניך אל יודע כי באה האשה הגורן ולא יתחלל בי שם שמים.
(רות רבה ז א).

קריאה זו עולה בקנה אחד עם תיאורים קודמים של צדיקותו של בעז, שדאגתו הראשונית היא ה'. ניתן לראות זאת למשל מהעובדה ששם ה' היא המילה הראשונה היוצאת מפיו של בעז במהלך הסיפור (רות ב' ז).¹¹ המניע למעשיו של בעז הוא שם ה' שנמצא תמיד במחשבותיו ועל

¹² הביטוי "אין כבודי" מופיע במספר מדרשים המדברים על דוד. במדרשים אלו, דוד מסיים את המשפט עם המילים "לפני כבוד יוצרי". במילים אחרות, דוד משתמש בביטוי כדי לדחות את כבודו שלו מלפני כבודו של ה'. האדם הנוסף היחיד בספרות המדרשית שמשתמש בביטוי זה בשביל לשמר את כבודו הוא בלעם, הקבלה בלתי מחמיאה בעליל לבעז.

¹³ חשיבותו של הדבר עולה מכך שבשובה לנעמי (בשני הפרקים), מתמקדת רות בהצגת המתנות שבעז נתן לה, במקום לתאר את המפגש שלה עם בעז.

¹⁴ חוקר אחד מציע שבעז כיסה אותה באופן סמלי בלבושו (ראה Robert L. Hubbard, *The Book of Ruth* (1988), p. 219), אך הדבר יסתור את כוונתו של בעז להציע לגואל הקרוב את ההזדמנות לעמוד באחריות המשפחתית שלו ולשאת את רות.

¹⁵ ראה לדוגמה: Robert L. Hubbard, *The Book of Ruth* (1988), p. 222. הסבר זה איננו נראה סביר בעיניי. אישה צעירה נורמטיבית לא תישאר בשדות במהלך הלילה בזמן תקופת השופטים, הן בגלל שהדבר היה מסוכן והן בגלל שכל אישה שהייתה בחוץ במהלך הלילה נחשדה כבעלת כוונות לא ראויות. (ראה משלי ז ט-י).

⁷ צורת הנפעל של הפועל המשותפת לשני הפסוקים מחזקת את ההקבלה.

⁸ על פי ה'מתנות כהונה' (פירוש על מדרש רבה שנכתב במאה ה-16 על ידי רבי ישכר בער כ"ץ), מדרש זה מבוסס על כתב יד שבו מופיעה המילה "הבה" ולא "הבי".

⁹ מדרשים שונים מדגישים את החרדה של בעז לשלומה של רות, ובכך מדגישים ומרחיבים את תפקידו בסיפור. דוגמה אחת שטרם ראינו הוא מדרש שמתאר את בעז ההולך בעקבות רות בדרכה חזרה אל נעמי וזאת על מנת להבטיח שלא יאונה לה רע לאורך הדרך (רות רבה ז ג).

¹⁰ מבחינה טקסטואלית, שאלה זו אינה נחוצה שכן ישנם מקרים רבים בסיפור המקראי בהם הפועל "אמר" מתאר את מחשבותיו הפנימיות של האדם. ראה לדוגמה בראשית כ' יא; כו ט; שמואל א' כ כו; שמואל ב' יב כב; מלכים ב' יא. ראה גם: Robert Alter, *The Art of Biblical Narrative* (1981), pp. 67-69. אלטר סבור כי מחשבות מוצגות כמעט תמיד כדיבור ממשי, והוא מציע מספר הסברים לתופעה זו.

¹¹ כבר דנו במרכזיות תכונה זו באופיו של בעז בשיעור מספר 13.

מציע לה שש שיבולים של שעורה, סמל להתחייבותו לספק לה המשכיות.

רמז ספרותי אחד שאפשר ומרמז לפירוש זה הוא הפועל המוזר המתאר כיצד בעז שם את המזון ברשותה של רות "וישת" (רות ג טו). השורש עצמו מופיע עוד פעם אחת בסוף המגילה. על עובד, הבן שנולד לרות ובעז, מושת על ידי נעמי אל חיקה, "וַתִּשְׁתְּהוּ בְחִיקָה" (רות ד טז). אם כך, נראה כי ההקבלה בין שעורים לבין ילדים היא בעלת בסיס טקסטואלי.

המוטיב של מזון נשזר במקביל למוטיב של ילדים לכל אורכה של מגילת רות.²⁰ מקור שניהם הוא ב"זרע" ושניהם הכרחיים להחזרת הגלגל על הטרגדיה של נעמי. פרק ב' ופרק ג' יחדיו, (פרק ב' הפותר את בעיית העדר המזון של נעמי, ופרק ג הפותר את בעיית העדר היורשים של נעמי) מאפשרים את פרק ד' שבו ימצא סוף טוב למצבה הטראגי של נעמי.

סדרת שיעורים זאת מוקדשת לזכרה של אמי מורתי, נעמי רות ז"ל בת אהרן שמחה הי"ו, אישה שהתאפיינה במסירותה הבלתי-מתערערת של נעמי למשפחה, וחוסר אנוכיותה ונדיבותה יוצאי הדופן של רות.

אשמח לקבל שאלות והערות: yaelziegler@gmail.com

שרות תוכל לשאתו.¹⁶ העומר עצמו (עשירית האיפה) נראה ככמות קטנה מידי. משום כך, מרבית החוקרים מניחים שמדובר בסאה (בערך שליש של איפה) דעה המופיעה כבר בתרגום ובגמרא (סנהדרין צג ע"ב).

דיון זה סובב סביב הניסיון לבסס את האמת ההיסטורית, הכמות המדויקת של השעורים שבעז נתן לרות. מנקודת המבט הספרותית-תיאולוגית שלנו, מעניינת יותר השאלה: מדוע הטקסט משמיט את אמת המידה? אם אכן מדובר בהשמטה מודעת, כיצד הדבר מעמיק את ההבנה של המטרות והמסר של הסיפור? תשובה אפשרית היא שהטקסט מתכוון למעשה לומר שבעז נתן לרות שש שעורים, דהיינו שש שיבולים של שעורה, כמות מזערית! מדוע בעז נתן כמות כה לא מספקת של תבואה? ייתכן ובעז רוצה להמחיש לרות שהוא מתכוון לפעול בעבורה באופן מידי. בכך שהוא נותן לה תבואה שלא תספיק אפילו לארוחה אחת, בעז מתכוון לומר לרות שלפני שהיא תסיים לאכול את אותה תבואה, הוא כבר ידאג לאספקה העתידית שלה.¹⁷

בהתאם למוטיב המרכזי של הסיפור, ברצוני להציע אפשרות נוספת להבנת העניין. ייתכן ובעז התכוון לכך שלשש השיבולים של השעורה תהיה משמעות סמלית ולא מעשית, משמעות של ערך. במילים אחרות, הוא אינו נותן לה שעורה בשביל שתאכל אלא כדי לסמל את הילדים ואת ההמשכיות שהיא תקבל כתוצאה של ההתרחשויות במהלך הפרק.¹⁸ נראה כי זוהי הגישה של פירושים רבים של חז"ל על הפסוק:

מאי דכתיב שש השעורים האלה נתן לי, מאי שש השעורים? אילימא (-אם נאמר כי) שש שעורים ממש – וכי דרכו של בעז ליתן מתנה שש שעורים!? אלא שש סאין – וכי דרכה של אשה ליטול שש סאין? I אלא רמוז לה שעתידין ששה בנים לצאת ממנה, שמתברכין בשש ברכות, ואלו הן דוד ומשיח דניאל חנניה מישאל ועזריה. (סנהדרין צג ע"א-ע"ב).¹⁹

המשמעות הסמלית משתלבת היטב עם המוטיב המרכזי של הפרק ויוצרת הקבלה נוספת בין פרק ב' ופרק ג'. בפרק ב' לאחר שבעז מספק לרות מזון לטווח הארוך, הוא מציע לה ארוחה, סמל למחויבותו לספק לה מזון. בפרק ג' לאחר שבעז מבטיח לרות לדאוג לה לנישואין ולביטחון, הוא

• כל הזכויות שמורות לישיבת הר עציון ולד"ר יעל צינגלר, תשע"ג •

²⁰ כפי שציינתי, מדובר במוטיב נפוץ ומרכזי לאורך התנ"ך. פיתוח רעיון זה חורג מגבולות השיעור, אך דוגמה מעניינת אחת של ההקבלה היא הדרך בה ארץ מצרים מוצגת בתנ"ך – כארץ שבה יש הרבה מזון וצאצאים (שמות א ז). מצד שני, ארץ ישראל היא מקום שבו על האדם להסתמך על ה' כדי שהאדמה תצמיח מזון רב (דברים יא י-יב). מעניין כי פוריות אנושית מוצגת כקשה להשגה בארץ ישראל. על יעקב ללכת למסופוטמיה (ארץ של פוריות) או למצרים כדי להוליד ילדים בקלות. עולה כי ארץ ישראל דורשת תלות בה' בשביל פרייה הארץ ובשביל פרייה האדם (ראה בראשית רבה מה ד), דבר המסביר את מרכזיותה בשימור מערכת יחסים ראויה בין האדם לה'.

¹⁶ זיהוי הגדלים המדויקים של שיעורים מקראיים אינו וודאי. לזיהוי המבוסס על ראיות ארכיאולוגיות ועל עדויות טקסטואליות (ראה: Edward F. Campbell, *Ruth* [Anchor Bible, 1975], p. 104). החוקרים מניחים ששש איפות שעורים היו שוקלות בין 81 ל-136 ק"ג! אם כך הדבר, הרי שהעומר היה בין 8 ל-13 ק"ג. הערכות לגודלה של הסאה הן בין 27 ל-45 ק"ג, משקל כבד אך אפשרי עבור רות, ראה: Frederic W. Bush, *Ruth, Esther* (Word Biblical Commentary, 1996), p. 178.

¹⁷ המלבי"ם על רות ג טו מפרש באופן דומה.

¹⁸ קריאה זו עולה בקנה אחד עם הקישור הקיים בין אוכל לצאצאים, פוריות הקרקע ופוריות האדם, שהם מוטיב חשוב בספר רות ולאורך התנ"ך כולו.

¹⁹ גרסאות אחרות של מדרש זה נמצאות בתרגום לרות ג טו; רות רבה ז ג; רש"י על רות ג טו.

* עורך: ישי גלזגר *
* ..... *
* *
* בית המדרש הוירטואלי שלידי ישיבת הר עציון *
* האתר בעברית: <http://www.vbm-torah.org/vbm> *
* האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org> *
* *
* משרדי בית המדרש הוירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5 *
* דואל: YHE@etzion.org.il *
* ..... *